

SUOMEN YSTÄVÄ SUURMIESTEN VARJOSSA

Irmeli Pääkkönen *Suomalainen sydämeistä. Carl Niclas Keckmanin toiminta suomen kielen kehittäjänä.* Suomi 172. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1994. 148 s. ISBN 951-717-807-7.

Jos Carl Niclas Keckman olisi halunnut esiintyä suomalaisuuden johtohahmona 1800-luvun alkuvuosikymmeninä, hänellä olisi ollut siihen monia hyviä perusteita ja tilaisuuksiakin. Hän oli Helsinkiin vuonna 1828 muuttaneen yliopiston ensimmäinen suomen kielen lehtori, hän julkaisi ensimmäisen suomenkielistä kirjallisuutta kuvaavan bibliografian, hänet valittiin vuonna 1831 perustetun Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi, hän suomensi *Kultalan*, ensimmäisen seuran julkaisusarjassa ilmestyneen teoksen, ja hän aloitti sanastonkeruutyön, joka Elias Lönnrotin käsissä myöhemmin kasvoi suureksi suomalais-ruotsalaiseksi sanakirjaksi. Silti Keckmanin nimi on nykypäivän fennisteille jokseenkin tuntematon, maallikoista puhumattakaan. Irmeli Pääkkösen tutkimus valaisee monipuolisesti sekä Keckmanin ansioita että niitä syitä, joiden takia tämä suomen kielen ystävä ja edistäjä on jäänyt muiden samanaikaisten vaikuttajien varjoon.

Carl Niclas Keckman syntyi Oulussa vuonna 1793. Äiti oli varakkaan kauppiasperheen kaunis tytär Helena Schulin, joka jo viisitoistavuotiaana oli mennyt avioon raatimies Zakris Frantzénin kanssa. Tästä liitosta oli syntynyt esikoispoikana Frans Mikael, josta myöhemmin tuli professori, piispa ja kuuluisa runoilija. Kun Zakris Frantzén kuoli, astui Helenan elämään suurporvari ja laivanvarustaja Lars Henrik Keckman, joka otti hoiviinsa nuoren lesken,

seitsemän lasta sekä melkoisen omaisuuden. Lapsia syntyi vielä kolme lisää, näistä nuorimpana Carolus Nicolaus.

Rikkaan perheen pojalla ei ollut vaikeuksia päästä opintielle, ja koulumenestyskin oli erinomainen. Oulun triviaalikoulun jälkeen Keckman kirjoittautui vuonna 1809 Turun akatemiaan, jossa vanhempi velipuoli Frans Mikael Franzén toimi professorina. Lokakuussa 1815 Carl Niclas oli valmis maisteri ja pääsi saman tien akatemian virkamieheksi, ensin ylimääräiseksi kirjastoamanuenssiksi ja sitten vakinaiseksi. Hän anoi myös tutkimusstipendiä voidakseen pyrkiä dosentin toimeen, mutta perheen varakkuuden takia stipendiä ei voitu myöntää.

Ajan mittaan onni kuitenkin kääntyi, ja Keckmanin perhe köyhtyi. Omaisuutta hävisi tulipaloissa ja epäonnistuneissa liiketoimissa, ja kauppaneuvoksen arvon saavuttanut isä joutui viettämään loppuvuotensa rutiköyhänä sukulaisten hoivissa. Äiti Helena oli kuollut jo 1811. Carl Niclas näyttää jo Turussa eläneen melko niukoissa oloissa, ja Turun palon jälkeen hän oli puilla paljailla. Kirjastoamanuenssin palkalla ei voinut tulla toimeen edes kohtuullisesti. Kun akatemia muutti Helsinkiin, Keckman toivoi ensin saavansa paikan latinan kielen opettajana, mutta uusien asetusten mukaan latinan opettaminen yhdistettiin kreikan opetukseen. Sitten Keckman haki senaatin kielenkääntäjäksi, mutta työn sai Reinhold von Becker. Vastaperustettua suomen kie-

▷

len lehtorin virkaa täytettäessä hänen kielitieteelliset ansionsa arvioitiin kuitenkin paremmiksi kuin kilpahakijansa Gabriel Reinin. Keckman oli viranhakua varten laatinut latinankielisen väitöskirjan, joka käsittelee suomen verbien taivutusta, kun taas Rein oli esitellyt ennen Turun akatemian perustamista julkaistua, suomalaisia koskevaa kirjallisuutta. Lehtorin virkaa Keckman sitten hoitikin vuoteen 1838 eli elämänsä loppuun asti.

Keckman oli aktiivisesti mukana siinä toveripiirissä, joka halusi parantaa suomen kielen asemaa perustamalla vuonna 1831 tieteellisen yhdistyksen, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran. Tavoitteena oli suomenkielisen julkaisutoiminnan edistäminen ja suomen kielen harrastuksen kaikinpuolinen lisääminen. Seuran perustava kokous pidettiin Keckmanin kotona, ja tässä yhteydessä hänet valittiin puheenjohtajaksi. Kohta jälkeenpäin Keckman kuitenkin anoi kirjallisesti vapautusta tästä luottamustoimesta ja ryhtyi sen sijaan sihteeriksi.

Fennistiikan vanhemmassa historiankirjoituksessa Keckman on vielä laskettu kuuluvaksi suomalaisuuden merkkimiehiin. Irmeli Pääkkösellä on lukuisten yleisesitysten lisäksi ollut lähteinään mm. J. R. Aspelinin, A. R. Niemen, A. R. Cederbergin, E. A. Tunkelon ja Lauri Hakulisen laatimat biografiat. Lisätietoja on poimittu Keckmanin ja hänen läheisen työtoverinsa Elias Lönnrotin äskettäin julkaistusta kirjeenvaihdosta, samoin Keckmanin opiskelutoverilleen J. J. Pippingsköldille lähettämistä kirjeistä. Pohjanmaan olojen tunnettu kuvaaja Sara Wacklin oli sukua Keckmanin äidille, ja hänen muistelmissaan on löytynyt tietoja Keckmanin perheen jäsenistä ja heidän elämästään Oulussa. Pääkkönen on jäsentänyt teoksensa Keckmanin asuinpaikkojen mukaan: ensimmäisessä pääluvussa kuvataan Keckmanin perhettä ja nuoruusaikaa Oulussa, toisessa opiskelua ja työs-

kentelyä Turussa ja kolmannessa opettajan ja tutkijan vaiheita Helsingissä. Viimeisenä on kokoava katsaus, jossa Pääkkönen arvioi myös aiempien elämäkertatietojen uskottavuutta. Teoksen lopusta löytyy henkilöhakemisto, viitteet ja lähteet.

Pääkkönen on pyrkinyt kuvaamaan Keckmania sekä kielentutkijana että ihmisenä. Tässä suhteessa teos on lähempänä omia lähteitään kuin nykyajan aikakauskirjoissa tai juhlakirjoissa julkaistuja tutkijaelämäkertoja, joita ei totisesti voi luonnehtia realistisiksi ihmiskuvauksiksi. Sen sijaan noin sadan vuoden takaisissa biografioissa ovat inhimilliset tekijät, niin positiiviset kuin negatiivisetkin, olleet paikoitellen jopa hämmentävän vahvasti esillä. Muutamissa kuvauksissa esimerkiksi kerrotaan, että Keckmanilla oli varsinkin elämänsä loppupuolella paha taipumus kallistella lasia tiuhaan tahtiin yhdessä muutamien muiden yliopistomiesten kanssa. Pääkkönen torjuu epäilykset varsinaisesta alkoholiongelmasta viittaamalla siihen suuren työmäärään, jonka Keckman eläessään ehti suorittaa. Kun Keckmanin tiedetään olleen hidas ja perinpohjainen toimissaan, hänen on mitä ilmeisimmin täytynyt käyttää runsaasti aikaa opetukseensa, opetuksen valmisteluun, virallisen sensorin tehtävien hoitamiseen ja sanomalehtien päivittäiseen sanastamiseen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sihteerinä Keckman joutui huolehtimaan monenlaisista painatukseen, korrehtuurien lukuun, postitukseen ja muihin välttämättömiin ruutiineihin liittyvistä tehtävistä, jotka edellyttivät sekä säännöllisyyttä, luotettavuutta että hellittämätöntä tarkkaavaisuutta.

Pääkkösen tutkimustehtävää on vaikeuttanut se, että Keckman ei nimenomaan ihmisenä ole ollut kovinkaan antoisa kuvauksen kohde. Aineisto on äärimmäisen niukkaa. Hiljaisen, rauhallisen, syrjäänvetäytyvän ja perheettömän miehen yksityiselämä ei kaikesta päättäen ole omana aika-

naankaan tarjonnut kovin paljon kiinnostuksen aihetta edes lähimmälle tuttavapiirille. Kirjeissäkään henkilökohtaisen aineksen osuus ei ole suuri. Opiskeluaikojen jälkeen Keckmanilla ei näy olleen erityisen läheisiä ystäviä, ehkä Lönnrotia lukuun ottamatta, eikä hänellä ollut tapana edes pitää kirjeitse säännöllistä yhteyttä perheensä jäljellä oleviin jäseniin. Lönnrotin kanssa käyty kirjeenvaihtokin koski miltei yksinomaan työasioita.

Kun varsinaiset tiedot ovat monissa kohdin puutteelliset, paljon jää tutkijan hyvästä yrityksestä huolimatta olettamuksen ja arvailujen varaan. Lukijan on jopa hieman vaikea ymmärtää, miten, milloin ja miksi kirjan alussa esitelty rikas ja menestyvä onnen kultapoika muuttui vastuullisia tehtäviä karttavaksi ja itseään väheksyväksi työmuurahaiseksi. Helsingin-ajalta ei löydy tietoja edes Keckmanin asuinpaikasta, vaikka Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustava kokous tiedetään pidetyn hänen kotonaan. Monin paikoin käy sentään ilmeiseksi se, ettei Keckman pystynyt lainkaan sietämään kiirettä ja stressiä. Esimerkiksi Turun Wiikko-Sanomia Keckmanin tiedetään toimittaneen »häätä ja tuskaa» tuntien 1820-luvun alkupuolella. Keckmanin ahdingon syy lienee ollut sanomalehtityön vaatima nopeus ja vastuullisuus. Keckmanin täsmällistä osuutta toimitustyössä ei kuitenkaan pystytä osoittamaan, ei edes sitä, milloin hän mahdollisesti toimitti lehteä aivan yksin.

Keckmanin kielellisistä aikaansaannoksista Pääkkönen ei esitä mitään syvällistä analyysia, ainoastaan joitakin esimerkkejä. Näistäkään kaikki eivät ole aivan onnistuneita. Esimerkiksi esitellessään ilmeisesti Keckmanin laatimaa sanomalehtiartikkelia säästöpankkitoiminnasta (s. 45) Pääkkönen ei ota huomioon niitä tietoja, joita Göran Karlsson on vuonna 1964 esittänyt suomenkielisen rahalaitos- ja pankkiterminologian

kehityksestä. Näistä käy ilmi mm. se, että sekä sanoja *vero* että *intressi* on käytetty koron merkityksessä jo kauan ennen kyseisen artikkelin ilmestymistä. Huomionarvoisina tai erikoisina esitetyt sanat tai muodot olisivat kaivanneet perusteluja tai kommentointia. Ylipäänsä Keckmanin kielen merkittävien piirteiden selvittämiseksi olisi ollut paikallaan osoittaa eroja muuhun aiempaan tai samanaikaiseen kielenkäyttöön verraten. Keckmanin ennestään tunnettujen julkaisujen ja käsikirjoitusten lisäksi tarjolla olisi myöhemmille tutkijoille uuttakin aineistoa: se Keckmanille kuulunut Renvallin sanakirjan jälkimmäinen osa, jonka Pääkkönen sivulla 116 toteaa kadonneeksi, on nyttemmin löytynyt. Kirjan kohtaloista kertoo Senni Timonen Hiidenkivi-lehden numerossa 2/1995.

Pääkkösen kuvauksesta päätellen Keckman oli ahkera ja uhrautuva työntekijä, mutta ei missään tapauksessa innoittava johtaja tai innovatiivinen edelläkävijä. Keckman luonnehti itseään varovaiseksi ja hitaaksi ja vähätteli toistuvasti omia kykyjään ja ansioitaan. Varovaisuus ja päättämättömyys tulee sekä suoraan että epäsuorasti ilmi myös monista käänös- ja kirjesitaateista, joissa Keckman etsii sopivaa ratkaisua tai ilmaisutapaa luetellen monia eri vaihtoehtoja. Epävarmuudeksi voidaan tulkita myös kaikenlaisen polemiikin karttaminen sekä selvä pyrkimys tukeutua auktoriteetteihin, mm. Beckeriin ja Lönnrotiin.

Lapsuutta ja nuoruutta käsittelevän luvun lopussa Pääkkönen pohtii Keckmanin kielitaustaa ja tulee siihen tulokseen, että vaikka Oulun koti mitä ilmeisimmin oli kaksikielinen, pääasiallisena seurustelukielenä oli ruotsi niin kuin herrasväen piireissä yleensäkin oli tuohon aikaan tapana. Myöhemminkin on havaittavissa, että Keckman tiukan paikan tullen, mm. kiireessä, kiihtyneenä ollessaan tai talousasioita toimittaessaan, pystyi käyttämään ruotsia

▷

huomattavasti vapaammin ja varmemmin kuin suomea. Vaikka esim. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli perustavassa kokouksessaan tehnyt nimenomaisen päätöksen pöytäkirjojen pitämisestä suomeksi, muuttui kieli ruotsiksi, kun Keckmanista tuli sihteeri. Näiden seikkojen merkitystä olisi voinut pohtia lähemmin. Nähtävästi Keckmanin varovaisuus, epävarmuus ja alemmuudentunne toisten suomalaisuusmiesten rinnalla johtui ainakin osittain siitä, ettei hän aidosta innostuksestaan ja hyvästä yrityksestään huolimatta hallinnut suomen kieltä läheskään yhtä varmasti ja monipuolisesti kuin esimerkiksi nuorempi työtoverinsa Elias Lönnrot.

Teoksensa esipuheessa Pääkkönen toteaa, että kansalliseksi suurmieheksi pääseminen edellyttää henkilön oman lahjakkuuden ja henkilökohtaisen panoksen lisäksi sopivaa ajankohtaa ja sosiaalista tilausta. Keckmanin osana on ollut raivata tietä suurmiehille, avustaa heidän kirjojensa painattamisessa ja kasvattaa lukijakuntaa heidän teoksilleen pääsemättä koskaan itse nousemaan suurmiehen jalustalle. Tätä ei kuitenkaan tarvitse pitää minään henkilökohtaisena tragediana: Pääkkösen tutkimuksesta käy ilmi, että juuri näin Keckman itsekin halusi asioiden olevan. Johtajan valta ja vastuu olisivat musertaneet hänet täysin.

Tätä taustaa vasten Pääkkönen pyrkii turhaan hieman liioittelemaan Keckmanin ansioita. Hänen väitöskirjansa ei ollut suomen verbiopin kannalta urauurtava (vrt. s. 134), eikä väitöskirja edes osoittanut Keckmanin hyvää murteiden tuntemusta (vrt. s. 68), sillä täsmälleen samat refleksiivitaivutuksen muodot oli Becker esittänyt omassa kieliopissaan vuonna 1824. Juvalainen Abraham Poppius oli julkaissut oman tutkimuksensa refleksiivikonjugaatiosta jo tätäkin aikaisemmin. Ansioksi voidaan tietysti lukea pohjalaismurteisten refleksiivijohdosten lisääminen, mutta nämä eivät

kirjakielen yleistä tilaa ajatellen olleet sellaisia merkittäviä uudennoksia kuin varsinaisen refleksiivikonjugaation muodot. Keckmanin ansioksi on tapana lukea se, että hän ensimmäisenä totesi suomen passiivin olevan impersonaalinen. Kuitenkin hän totesi partisiippien voivan esiintyä myös puhtaasti passiivisina. Jo Becker omassa kieliopissaan luonnehti intransitiiviverbien passiivia impersonaaliseksi. Transitiiiviverbien syntaktinen käyttö oli suomen kirjakielessä 1820-luvulla vielä sillä samalla kannalla, jolla se oli ollut koko vanhan suomen ajan, eli passiivimuotoja käytettiin syntaktisesti monipersonaisina (*minä viedään, sinä viedään* jne.), vaikka persoonamuoto indikatiivissa olikin aina sama. Kuvatessaan tätä käytäntöä kieliopissaan Becker kuvasi totuudenmukaisesti vallitsevaa tilannetta. Ainoastaan potentiaalissa ja konditionaalisissa hän erehtyi teorioimaan päätettä myöten persoonissa taipuvia passiivimuotoja. Keckman arvosti suuresti Beckerin kielioppia ja rohkeni jopa olla varovasti eri mieltä Lönnrotin kanssa, kun tämä sävyisästi moitiskeli eräitä Beckerin kieliopin kohtia. Keckman ei näy myöskään tunteneen perisuomalaista datiiivista genetiiviä, koskapa hän sanoo sitä virheelliseksi (s. 72).

Keckman tuskin myöskään oli oman aikansa ylioppilaiden ja muun yliopistoväen näkökulmasta suomen kielen ja kansanrunouden vapaaehtoisen harrastuksen kärkihahmo (vrt. s. 89). Tähän viittaa selvästi se, että kun pohjalaiset ja savokarjalaiset ylioppilaat oma-aloitteisesti ryhtyivät suorittamaan suomen kielen tutkintoa, he päättivät ensisijaisesti pyytää tutkijakseen Reinhold von Beckeriä ja tämän jälkeen Keckmanin kilpahakijaa Gabriel Reiniä. Vasta näiden jälkeen tuli lehtori Keckmanin vuoro. Jotakin kertoo sekin, että Keckmanin hyvä ystävä Immanuel Ilmoni käytti jo Turussa nuoresta opiskelutoveristaan luonnehdintaa »den gammalmodige Keckman».

Keckmanista ei kannata yrittää tehdä julkisuuden valokeilassa paistattelevaa kansallista suurmiestä, sillä hänen ansioidensa laatua ei ulkopuolisen ole helppo ymmärtää. Sen sijaan niitä osaa arvostaa jokainen, joka tuntee suomen kielen ankean aseman ja fennistiikan harrastuksen niukat puitteet 1800-luvun alkupuolella. Suuri osa työstä tehtiin vapaaehtoisen harrastuksen ja henkilökohtaisen innostuksen varassa. Ilman Keckmanin apua olisivat sekä Zachris Topeliuksen kansanrunokokoelmat että Elias Lönnrotin Kalevala saattaneet jäädä kokonaan ilmestymättä, ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toiminta olisi voinut kariutua alkuunsa tai ainakin jäädä huomattavasti vaatimattomammaksi. Nämä seikat olivat vielä tuoreessa muistissa silloin, kun Keckmanista kirjoitettiin ensimmäisiä elämäkertakuvauksia. Fennistiikan historiasta löytyy muitakin samantapaisia työmyyriä, mm. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sihteerit S. G. Elmgren, F. W. Rothsten ja E. A. Tunkelo, jotka eivät koskaan ole itse saaneet kansallissankarin sädekehää mutta ovat uhrautuvasti tarjonneet apuaan aina silloin, kun sitä on tarvittu yhteisten jalojen päämäärien saavuttamiseksi.

Pääkkösen teos on tervetullut muistutus siitä, että historia ei ole pelkästään suurmiesten tekoa. Keckman on elämäkertansa ansainnut, ja hänen kirjallisissa töissään on arvokasta ainesta myös kielitieteellisiä jatkotutkimuksia varten. Mielenkiintoinen paralleeli on se, että myös eräs toinen »toisen luokan suurmies», Antti Juhana Sjögren, on äskettäin noussut uuden mielenkiinnon kohteeksi. Fennistiikan historiankirjoitus lienee nyt siinä vaiheessa, että huippujen ja pääkohtien lisäksi ollaan pääsemässä käsiksi entistä monipuolisempaan taustojen, syiden ja vaikutussuhteiden karitoitukseen.

Pääkkösen kirjan lähdeviitteet on merkitty yläindekseihin, joiden selitykset löyty-

vät kirjan lopusta. Numerointi on juokseva kautta koko teoksen, ja tässä menetelmässä on omat riskinsä: ikävän teknisen virheen takia kaikki viitenumerot sivulta 107 alkaen ohjaavat lukijan väärään osoitteeseen. Tämä johtuu siitä, että indeksi 147 esiintyy vahingossa kahteen kertaan, sekä sivulla 105 että 107. Lukijan on siis kirjan loppupuolella syytä lisätä mielessään yksi numero tekstissä esiintyviin indeksilukuihin.

Lähdeluettelo on monipuolinen, mutta ei täydellinen. Pahin puute on se, että tekijä on kokonaan jättänyt huomiotta Mikko Korhosen vuonna 1986 ilmestyneen teoksen *Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828–1918*. Fennistiikka ja fennougriistiikka eriytyivät Suomessa itsenäisiksi tieteenaloiksi vasta 1800-luvun lopulla, joten myös 1800-luvun fennistiikkaa koskeva keskeinen aines on kirjattuna tähän fennougriistiikan oppihistorialliseen yleisesitykseen. Korhosen teoksesta olisi löytynyt mm. niitä tietoja Rasmus Raskin vaikutuksesta suomalaiseen kielentutkimukseen, joita Pääkkönen kaipaa sivulla 40. Mielenkiintoisia lisätietoja olisi löytynyt myös eräiden muiden merkkimiesten biografioista. Esimerkiksi Gunnar Castrénin kirjoittamasta Herman Kellgrenin elämäkerrasta löytyy komea sulka Keckmanin vaatimattomaan hattuun:

Kuuluisan Brockhausin kustannusliikkeen perustajan poika, Leipzigin yliopiston itämaisten kielten professori Hermann Brockhaus oli innostunut Kalevalasta ja halusi kääntää sen saksaksi. Ongelmana oli vain se, ettei hän lainkaan osannut suomea. Hän tahtoi kutsua itsensä Elias Lönnrotin opettajakseen, mutta kun Lönnrotilla oli muita kiireitä, lähetettiin matkaan Snellmanin opetuslapsiin kuuluva nuori kuopiolainen tutkijanalku Herman Kellgren, jonka oli määrä samalla opiskella Brockhausin johdolla sanskritia. Suomea Kellgren osasi tietenkin täydellisesti, mutta Kaleva-

▷

lan tuntemus oli vähän niin ja näin. Niinpä hän vuonna 1846 lähti matkaan varustetaan Keckmanin luentojaan varten laatimaan vaikeiden kohtien selitysluettelo, jonka hän oli saanut Lönnrotilta. Keckmanin muistiinpanot osoittautuivat kullanarvoisiksi: »Utan dem drefve jag vind för våg som ett redlöst skepp». Kahdeksan kuukauden kuluttua Kellgren totesi, ettei häntä itseään enää tar-

vittu, vaan Brockhaus saattoi jatkaa opintojaan itsenäisesti Keckmanin luettelon avulla. Kalevalan kääntämisestä ei tosin tullut mitään, mutta se ei ollut ainakaan Keckmanin vika. ■

KAISA HÄKKINEN

Arolantie 118, 21530 Paimio

VATJAN LEKSIKKO AVAUTUMASSA — JA SULKEUTUMASSA

Vadja keele sõnaraamat I (A–J). Toim. Elna Adler ja Merle Leppik. Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn 1990. 359 s.

Vatjan käänteissanasto. Toim. Johanna Laakso. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XXII. Kotimaisen kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 49. Suomalais-ugrilainen Seura, Helsinki 1989. 103 s. ISBN 951-9403-21-3.

Vatjan kielen sanakirja häivähti tutkijoiden ajatuksissa ainakin jo vuonna 1914 Lauri Kettusen (1885–1963) vieraillessa toisessa maailmansodassa sittemmin täysin tuhotussa Järvikoiskylässä. Kettunen (1945: 244–245) olisi koonnut vertailtavaksi sanakirjaksi ei ainoastaan vatjan, vaan myös sen tutkimukselle välttämättömien inkerois- ja suomalaismurteiden sanaston, mutta — kuten eräät muutkin Kettusen hyvät ideat — tämä hanke jäi toteutumatta; Venäjän vallankumouksen jälkeen hän suomalaisilla tutkijoilla ei ollut enää asiaa Inkerin kyliin. Inkeroinmurteet saivat aikanaan oman sanakirjansa (Nirvi 1971) ja Inkerin suomalaismurteiden sanastoa on alkanut tulla julki osana Suomen murteiden sanakirjaa (1985–), mutta etenkin suomalaisille tutkijoille vatjan sanaston pääläh-

teiksi jäivät vuosikymmeniksi eräisiin tutkimuksiin tai kielennäytekokelmiin sisältyvät sanaluettelot (Ahlqvist 1856, Mustonen 1883, Alava 1909, Kettunen 1930) tai joistain tietyistä murteista jo varhain kootut, mutta paljon myöhemmin julkaistut suppeahkot sanastot (Setälä 1964, Posti 1980, Kettunen 1986). Kettusen äännessä ei voi olla kuulematta tiettyä resignaatiota, kun hän vatjan äännehistoriansa toisen painoksen esipuheessa (1930: XIII) kirjoittaa toivovansa, että »varsinkin sanaston suhteen puutteellisesti tunnettu vatjan kieli saa vielä tutkijansa, ennenkuin tutkiminen on kokonaan myöhäistä».

Voinee pohtia, oliko enemmän kuin vain onnellinen sattuma, että tuleva akateemikko Paul Ariste (1905–1989) sai jo koulupoikana vatjalaisen runonlaulajan